

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
Кафедра здоров'я людини та цивільної безпеки

"ЗАТВЕРДЖУЮ"

Проректор

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОК 33 «Охорона праці та безпека життєдіяльності»

(назва навчальної дисципліни)

Рівень вищої освіти _____ бакалавр _____

Спеціальність _____ 126 – Інформаційні системи та технології _____

(код і назва спеціальності (тей))

Факультет _____ математики, фізики та інформаційних технологій _____

(назва інституту, факультету)

Робоча програма складена на основі навчальної програми з дисципліни «Охорона праці та безпека життєдіяльності» .

Розробники:

Гвоздїй С.П., завідувач кафедри здоров'я людини та цивільної безпеки,
д.пед.н., доцент; старший викладач, к.б.н. Баштан С.О.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри здоров'я людини та цивільної безпеки

Протокол № 1 від. "31" серпня 2020р.

Завідувач кафедри _____ Гвоздїй С. П.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Погоджено навчально-методичною комісією (НМК) за напрямом
Інформаційні технології ФМФТТ

Протокол № 1 від. "31" серпня 2020р.

Голова НМК _____ (Савару О.В.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри здоров'я людини та цивільної безпеки

Протокол № 1 від. "30" серпня 2021р.

Завідувач кафедри _____ (Гвоздїй С.П.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри здоров'я людини та цивільної безпеки

Протокол № _____ від. " " _____ 20__ р.

Завідувач кафедри _____ (_____)
(підпис) (прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>денна форма навчання</i>	<i>заочна форма навчання</i>
Загальна кількість: кредитів – 3 годин – 90 залікових модулів – 1 змістових модулів – 2	Галузь знань 12 Інформаційні технології за спеціальністю 126 «Інформаційні системи та технології» Рівень вищої освіти: Перший (бакалаврський)	Обов'язкова дисципліна	
		<i>Рік підготовки:</i>	
		2-й	-й
		<i>Семестр</i>	
		4-й	-й
		<i>Лекції</i>	
		8 год.	год.
		<i>Практичні, семінарські</i>	
		10 год.	год.
		<i>Лабораторні</i>	
		- год.	год.
		<i>Самостійна робота</i>	
		72 год.	год.
		у т.ч. ІНДЗ*: - год.	
Форма підсумкового контролю: <i>іспит</i>			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета вивчення дисципліни полягає у набутті здобувачами освіти компетентностей, знань, умінь і навичок для здійснення професійної діяльності за спеціальністю з урахуванням ризику виникнення повсякденних та природних небезпек, техногенних аварій, які можуть спричинити надзвичайні ситуації та привести до несприятливих наслідків на робочому місці та у побуті, а також забезпечення оптимального управління охороною праці на підприємствах (об'єктах господарської, економічної та науково-освітньої діяльності), формування у студентів відповідальності за особисту безпеку для усвідомлення необхідності обов'язкового виконання в повному обсязі всіх заходів гарантування безпеки у побуті та безпеки праці на робочих місцях.

Завдання вивчення дисципліни передбачає опанування знаннями, вміннями та навичками вирішувати професійні завдання з обов'язковим урахуванням галузевих вимог щодо забезпечення охорони праці, безпеки персоналу та захисту в небезпечних та надзвичайних ситуаціях і формування мотивації щодо посилення особистої відповідальності за забезпечення гарантованого рівня безпеки функціонування об'єктів галузі, матеріальних та культурних цінностей у межах науково-обґрунтованих критеріїв прийняттого ризику, збереження життя, здоров'я та працездатності працівників у різних сферах професійної діяльності.

Засвоївши дисципліну «Охорона праці та безпека життєдіяльності» майбутні бакалаври повинні володіти сукупністю загальнокультурних та професійних компетентностей з питань безпеки життєдіяльності та охорони праці у відповідних напрямках підготовки для вирішення професійних завдань, пов'язаних із гарантуванням збереження життя та здоров'я персоналу об'єктів господарювання в умовах небезпечних і надзвичайних ситуацій.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування у здобувачів, які навчаються за ОП «Інформаційні системи та технології», елементів наступних **компетентностей та програмних результатів навчання** (згідно ОПП «Інформаційні системи та технології» від 2019 р.):

інтегральної компетентності – здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в області інформаційних систем та технологій, або в процесі навчання, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, які потребують застосування теорій та методів інформаційних технологій.

Загальних компетентностей:

КЗ 7. Здатність розробляти та управляти проектами.

КЗ 8. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

КЗ 10. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні

види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Програмні результати навчання:

КС 2. Здатність застосовувати стандарти в області інформаційних систем та технологій при розробці функціональних профілів, побудові та інтеграції систем, продуктів, сервісів і елементів інфраструктури організації.

КС 10. Здатність вибору, проектування, розгортання, інтегрування, управління, адміністрування та супроводжування інформаційних систем, технологій та інфокомунікацій, сервісів та інфраструктури організації.

КС 18. Здатність використовувати чисельні методи та методи наближених обчислень для розв'язання прикладних задач у формі проектних розрахунків або чисельного експерименту по певному процесу.

Після вивчення дисципліни, студенти повинні **знати:** мету та основні завдання курсу «Охорона праці та безпека життєдіяльності», основні етапи розвитку проблеми забезпечення безпечної життєдіяльності, основні принципи формування безпечної життєдіяльності людини, характеристики та вплив зовнішніх та внутрішніх негативних чинників на здоровий спосіб життя, вплив психофізіологічних особливостей людини та формування її безпеки, класифікацію і нормування шкідливих та небезпечних факторів, що негативно впливають на здоров'я людини, об'єкти та цілі безпеки життєдіяльності в системі «людина – життєве середовище» різного рівня, законодавчі акти та нормативні документи з питань безпеки життєдіяльності людини; основні поняття охорони праці, основні законодавчі акти про охорону праці, міжгалузеві і галузеві нормативні акти про охорону праці, управління охороною праці, органи державного нагляду, громадський контроль із охорони праці, основи фізіології та гігієни праці, відшкодування збитків працівникам у разі ушкодження їх здоров'я, навчання з питань охорони праці при прийнятті на роботу та в період роботи, відповідальність за невиконання вимог з охорони праці, основи електробезпеки та пожежної безпеки;

вміти визначати рівень безпеки системи «людина – життєве середовище»; оцінювати середовище перебування стосовно особистої безпеки, безпеки колективу, здорового способу життя; ідентифікувати небезпеку; визначати причини та можливі наслідки небезпек; оцінювати рівень небезпек; визначити психофізіологічні особливості людини та їх роль у забезпеченні особистої безпеки; надавати першу медичну допомогу в екстремальних ситуаціях собі та іншим потерпілим; визначати вимоги законодавчих актів у межах особистої та колективної відповідальності та визначати вимоги щодо навчання працівників з урахуванням їх функціональних обов'язків. Визначати шкідливі та небезпечні виробничі чинники на робочому місці. Визначати вимоги законодавчих і нормативних актів з охорони праці в межах функціональних обов'язків фахівця

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Безпека життєдіяльності

Тема 1. *Категорійно-понятійний апарат з безпеки життєдіяльності, таксономія небезпек. Системний підхід у безпеці життєдіяльності.*

Модель життєдіяльності людини. Головні визначення – безпека, загроза, небезпека, надзвичайна ситуація, ризик. Безпека людини, суспільства, національна безпека. Культура безпечної життєдіяльності як елемент загальної культури, що реалізує захисну функцію людства. Аксиоми безпеки життєдіяльності. Методологічні основи безпеки життєдіяльності. Системний підхід у безпеці життєдіяльності. Таксономія, ідентифікація та квантифікація небезпек. Види небезпек.

Тема 2. *Середовище проживання людини. Людина як елемент системи людина-середовище. Медико-біологічні основи безпеки життєдіяльності.*

Поняття «середовище проживання людини»: довкілля, виробниче, побутове. Рациональні умови забезпечення БЖД. Гомеостаз як особливий механізм захисту організму людини. Біоритми людського організму. Зовнішні та внутрішні подразники, що впливають на стан людини та здоровий спосіб життя. Організм в оточуючому середовищі. Характеристика аналізаторів. Закон Вебера-Фехнера. Гранично допустимий вплив шкідливих факторів на людину. Функціональний стан оператора.

Тема 3. *Застосування ризик орієнтованого підходу для побудови імовірнісних структурно-логічних моделей виникнення та розвитку НС.*

Загальний аналіз ризику і проблем безпеки. Індивідуальний та груповий ризик. Концепція прийняттого ризику. Управління безпекою через порівняння витрат та отриманих переваг від зниження ризику.

Головні етапи кількісного аналізу та оцінки ризику. Методичні підходи до визначення ризику. Методи оцінювання ризиків. Застосування у розрахунках ризику імовірнісних структурно-логічних моделей. Розробка ризик-стратегії з метою зниження вірогідності реалізації ризику і мінімізації можливих негативних наслідків.

Тема 4. *Класифікація НС. Природні загрози, характер їхніх проявів та дії на людей, тварин, рослин, об'єкти економіки.*

Класифікація НС за причинами походження, територіального поширення і обсягів заподіяних або очікуваних збитків. Сутність поняття техногенної,

соціальної та природної небезпеки. Інтенсивність прояву небезпечних факторів залежно від виду середовища.

Небезпечні гідрологічні процеси і явища: підтоплення, затоплення повеневими або паводковими водами, талими водами та в поєднанні з підняттям ґрунтових вод, підтоплення внаслідок затору льоду, вітрові нагони. Характеристика небезпечних геологічних процесів і явищ: землетрус, карст, осідання ґрунтів над гірничими виробками, зсув, обвал, ерозія ґрунту. Пожежі у природних екосистемах, вражаючі фактори, що ними формуються, характер їхніх проявів та наслідки.

Біологічні небезпеки. Вражаючі фактори біологічної дії. Характеристика небезпечних патогенних мікроорганізмів: найпростіші, гриби, віруси, рикетсії, бактерії. Пандемії, епідемії, масові отруєння людей. Загальна характеристика особливо небезпечних хвороб (холера, сибірка, чума, коронавірусна інфекція та ін.). Інфекційні захворювання тварин і рослин.

Тема 5. Техногенні небезпеки та їх наслідки.

Техногенні небезпеки та їх вражаючі фактори за генезисом і механізмом впливу. Класифікація, номенклатура і одиниці виміру вражаючих факторів фізичної та хімічної дії джерел техногенних небезпек.

Промислові аварії, катастрофи та їхні наслідки. Рівні виробничих аварій в залежності від їхнього масштабу.

Небезпечні події на транспорті та аварії на транспортних комунікаціях. Вимоги до транспортування небезпечних речовин. Пожежі та вибухи. Фактори техногенних вибухів та пожеж, що призводять до ураження людей, руйнування будівель, споруд, технічного устаткування і забруднення навколишнього середовища. Класифікація об'єктів за їх пожежо-вибухо небезпекою.

Джерела радіації та одиниці її вимірювання. Механізм дії іонізуючих випромінювань на тканини організму. Ознаки радіаційного ураження. Гостре опромінення. Хронічне опромінення. Нормування радіаційної безпеки. Режими захисту населення. Захист приміщень від проникнення радіоактивних речовин.

Класифікація небезпечних хімічних речовин за ступенем токсичності, здатності до горіння, впливом на організм людини. Захист приміщень від проникнення токсичних аерозолів. Організація дозиметричного й хімічного контролю.

Тема 6. Соціально-політичні небезпеки, їхні види та характеристики. Соціальні та психологічні фактори ризику. Поведінкові реакції населення у НС.

Загальні закономірності виникнення соціальних та політичних джерел небезпеки. Соціальні фактори, що впливають на безпеку життєдіяльності людини. Соціально-політичні конфлікти з використанням звичайної зброї та засобів

масового ураження. Види тероризму Вандалізм та тероризм. Суїцид. Корупція і криміналізація суспільства. Маніпуляція свідомістю. Розрив у рівні забезпечення життя між різними прошарками населення. Шкідливі звички, соціальні хвороби та їхня профілактика. Алкоголізм та наркоманія.

Психологічна надійність людини та її роль у забезпеченні безпеки. Захисні властивості людського організму. Типи поведінки людини та її психічна діяльність: психічні процеси, стани, властивості. Емоційні якості людини. Вплив характеру та темпераменту людини на її безпеку. Стрес. Психологічні фактори, що впливають на безпеку життєдіяльності людини.

Тема 7. *Менеджмент безпеки, правове забезпечення та організаційно-функціональна структура захисту населення під час ООС та у НС.*

Правові норми, що регламентують організаційну структуру органів управління безпекою та захистом у НС, процеси її функціонування і розвитку, регламентацію режимів запобігання і ліквідації НС. Структурно-функціональна схема державного управління безпекою та захистом у НС в Україні з урахуванням правового статусу і повноважень органів влади. Органи управління, сили і ресурси з попередження та реагування на НС на державному рівні.

Порядок надання населенню інформації про наявність загрози або виникнення НС, правил поведінки та способів дій в цих умовах. Мета і загальна характеристика рятувальних та інших невідкладних робіт під час Операції Об'єднаних сил (ООС).

Тема 8. *Перша долікарська допомога при невідкладних станах, що виникають у повсякденні та під час надзвичайних ситуацій.*

Поняття про першу долікарську допомогу, невідкладний стан, принципи надання допомоги при невідкладних станах людини, алгоритм проведення тощо. Принципи етики та моралі під час надання першої долікарської допомоги. Первинні засоби першої допомоги. Індивідуальна та колективна аптечка.

Види уражень організму: опіки, обмороження, отруєння, удушення, теплові удари, механічні ушкодження, струс мозку, утоплення, укуси комах та тварин, клінічна смерть. Кровотечі. Види, ознаки, перша допомога. Обробки ран при механічних ушкодженнях. Опіки. Види, ознаки, перша допомога. Обмороження. Види, ознаки, перша допомога. Переломи. Види, ознаки, перша допомога. Правила накладання шин при переломах. Використання підручних засобів. Правила та порядок дій при виведенні людини з непритомного стану, при наданні потерпілому штучного дихання та проведенні непрямого масажу серця.

Змістовий модуль 2. Охорона праці

ТЕМА 9. *Загальні питання охорони праці. Основні поняття. Навчання з питань охорони праці.*

Сучасний стан охорони праці в Україні та за кордоном. Основні розділи дисципліни «Основи охорони праці». Суб'єкти і об'єкти охорони праці. Основні терміни та визначення в галузі охорони праці. Класифікація шкідливих та небезпечних виробничих чинників.

Навчання з питань охорони праці. Принципи організації та види навчання з питань охорони праці. Вивчення основ охорони праці у навчальних закладах і під час професійного навчання. Навчання і перевірка знань з питань охорони праці працівників під час прийняття на роботу і в процесі роботи. Спеціальне навчання і перевірка знань з питань охорони праці працівників, які виконують роботи підвищеної небезпеки. Навчання з питань охорони праці посадових осіб.

Інструктажі з питань охорони праці. Види інструктажів. Порядок проведення інструктажів для працівників. Інструктажі з питань охорони праці для вихованців, учнів, студентів. Стажування (дублювання) та допуск працівників до самостійної роботи.

Тема 10. *Правові та організаційні основи охорони праці*

Основні положення законів України: «Про охорону праці», Кодекс законів про працю, «Про охорону здоров'я», «Про пожежну безпеку», «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» та інші.

Основні принципи державної політики України у галузі охорони праці. Гарантії прав працівників на охорону праці, пільги і компенсації за важкі та шкідливі умови праці. Охорона праці жінок, неповнолітніх, інвалідів. Обов'язки працівників щодо додержання вимог нормативно-правових актів з охорони праці.

Нормативно-правові акти з охорони праці (НПАОП): визначення, основні вимоги та ознаки. Структура НПАОП. Реєстр НПАОП. Стандарти в галузі охорони праці. Система стандартів безпеки праці (ССБП). Міждержавні стандарти ССБП. Національні стандарти України з охорони праці. Санітарні, будівельні норми, інші загальнодержавні документи з охорони праці.

Акти з охорони праці, що діють в організації, їх склад і структура. Інструкції з охорони праці. Розробка та затвердження актів з охорони праці, що діють в організації.

Дисциплінарна, адміністративна, матеріальна та кримінальна відповідальність за порушення законодавства та нормативних актів про охорону праці, за створення перешкод для діяльності посадових осіб органів державного нагляду за охороною праці і представників професійних спілок.

Поняття про систему державного управління охороною праці в Україні. Компетенція та повноваження органів державного управління охороною праці. Національна рада з питань безпечної життєдіяльності населення. Органи державного нагляду за охороною праці, їх основні повноваження і права. Громадський контроль за станом охорони праці в організації. Уповноважені найманими працівниками особи з питань охорони праці, їх обов'язки і права. Комісія з питань охорони праці підприємства. Основні завдання та права комісії. Регулювання питань охорони праці у колективному договорі.

Поняття про атестацію робочих місць за умовами праці. Мета, основні завдання та зміст атестації. Кабінети промислової безпеки та охорони праці, основні завдання та напрямки роботи кабінетів. Кольори, знаки безпеки та сигнальна розмітка. Стимулювання охорони праці.

ТЕМА 11. *Основи фізіології, гігієни праці та виробничої санітарії у галузі «Інформаційні технології». Умови праці. Небезпечні та шкідливі виробничі фактори.*

11.1. Психофізіологічні вимоги до умов праці: психологічні, фізіологічні, технічні. Система «Людина-машина», «Людина-оператор». Ергономіка. Основи фізіології ручної, механізованої, автоматизованої, конвеєрної, розумової праці, праці з використанням засобів обчислювальної техніки та персональних комп'ютерів. Роль центральної нервової системи в трудовій діяльності людини, втома. Вплив характеру праці, санітарних особливостей виробничих процесів, обладнання, санітарних умов праці в цілому на функціонування організму та його окремих систем. Загальний підхід до оцінки умов праці та забезпечення умов праці, що відповідають нормативам. Небезпечні зони. Організація робочого місця. Принципи розташування органів управління в робочому просторі, боротьба з монотонністю. Ритм праці, фази працездатності. Колір на виробництві. Знаки безпеки.

11.2. Санітарно-гігієнічні вимоги до показників шуму. Класифікація шумів за походженням (механічні, гідро-, газо- та електродинамічні), за характером спектра та часовими характеристиками. Дія шуму на організм людини, зміни у функціонуванні окремих систем організму. *Санітарно-гігієнічні вимоги до показників вібрації.* Параметри вібрації: амплітуда, віброшвидкість, віброприскорення, частота. Вібрація як позитивний і негативний чинник виробничого процесу. Класифікація вібрацій за походженням, локальні вібрації робочих місць. *Санітарно-гігієнічні вимоги до показників опромінення.* Параметри полів випромінювань. Класифікація електричних і магнітних полів та електромагнітних випромінювань за частотним спектром, їх джерела. Вплив на людину. Гранично допустимі напруженості полів. *Санітарно-гігієнічні вимоги до показників освітлення.* Природне освітлення, його значення як виробничого і

фізіолого-гігієнічного чинника для працюючих. Системи природного освітлення, вимоги санітарних нормативів щодо їх використання залежно від розмірів приміщень. Орієнтація робочих місць відносно світлових отворів. Експлуатація систем природного освітлення. Штучне освітлення робоче, аварійне, чергове, евакуаційне, охоронне. *Санітарно-гігієнічні вимоги до показників вентиляції.* Природна вентиляція. Інфільтрація та аерація, область їх застосування. Системи штучної вентиляції. Повітропроводи, повітророзподільна арматура, фільтри, вентилятори, калорифери.

11.3. Основи радіаційної безпеки, вплив іонізуючих випромінювань на організм людини. *Хімічні виробничі фактори.* Дія токсичних та отруйних речовин. Класифікація речовин гостро направленої дії (Г), алергічної дії (А), фіброгенної (Ф) та канцерогенної (К). Класи небезпечності речовин залежно від гранично допустимих концентрацій. Допустимі рівні шкідливих факторів.

11.4. Робоча зона та повітря робочої зони. Мікроклімат робочої зони. Нормування та контроль параметрів мікроклімату. Заходи та засоби нормалізації параметрів мікроклімату. Заходи та засоби захисту людини від дії небезпечних та шкідливих факторів.

ТЕМА 12. Основи електробезпеки

Дія електричного струму на організм людини. Електричні травми. Причини летальних наслідків від дії електричного струму. Фактори, що впливають на наслідки ураження електричним струмом. Сила струму. Величина напруги. Опір тіла людини проходженню струму. Вид та частота струму. Тривалість та шлях протікання струму через людину. Індивідуальні особливості людини. Допустимі значення струмів і напруг. Основні причини електротравм. Особливості враження людини електричним струмом. Профілактика електротравматизму.

Класифікація виробничих приміщень за ступенем небезпеки. Система електрозахисних заходів та засобів безпечної експлуатації електроустановок: технічних засобів, електрозахисних засобів, організаційних заходів.

ТЕМА 13. Основи пожежної та вибухонебезпеки.

Суть процесу горіння. Теоретичні основи механізму горіння та вибуху. Класифікація видів горіння. Повне і неповне згорання. Горіння, вибух і детонація. Гомогенне та гетерогенне горіння. Негорючі, важкогорючі, горючі матеріали та речовини. Основні причини пожеж. Пожежонебезпечні властивості матеріалів і речовин. Класифікація загальних заходів пожежної профілактики. Види пожеж. Система попередження пожеж. Методи запобігання виникненню джерела підпалювання. Система пожежного захисту (локалізація, обмеження розповсюдження, ліквідація). Способи і засоби гасіння пожежі. Вогнегасні речовини. Первинні засоби гасіння пожежі. Стаціонарні засоби гасіння пожежі.

Протипожежне водопостачання. Устаткування пінного, газового та порошкового пожежогасіння.

Система організаційно-технічних заходів: вивчення питань пожежної безпеки працівниками, державний нагляд, пожежна охорона, інструкції щодо безпечного використання небезпечних матеріалів і речовин. Добровільна охорона, комісії на підприємствах, в установах, організаціях. Обов'язки та відповідальність. Пожежна сигналізація. Засоби виявлення пожежі та сповіщення про пожежу. Евакуація людей. Автоматичні електричні системи пожежної сигналізації. Ручні та автоматичні сповіщувачі про пожежу.

ТЕМА 14. *Поняття про виробничий травматизм та професійні захворювання. Профілактика травматизму.*

Виробничі травми, професійні захворювання, нещасні випадки виробничого характеру. Інциденти та невідповідності. Причини травматизму: організаційні, санітарно-гігієнічні, психофізіологічні, технічні. Розподіл травм за ступенем тяжкості. Основні заходи по запобіганню травматизму та професійним захворюванням. Поняття про розслідування та облік нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на підприємствах, в організаціях та установах. Мета та завдання профілактики нещасних випадків професійних захворювань і отруєнь на виробництві. Медичні огляди.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	Денна форма			
	Усього	у тому числі		
л		п	ср	
1	2	3	4	5
Тема 1. Категорійно-понятійний апарат з безпеки життєдіяльності, таксономія небезпек. Системний підхід у безпеці життєдіяльності. Культура безпечної життєдіяльності як елемент загальної культури.	5	1	-	4
Тема 2. Середовище проживання людини. Людина як елемент системи людина-середовище. Медико-біологічні основи безпеки життєдіяльності.	6	-	1	5
Тема 3. Застосування ризик-орієнтованого підходу для побудови імовірнісних структурно-логічних моделей виникнення та розвитку НС. Ризик, як кількісна оцінка небезпек.	6	1	1	4
Тема 4. Класифікація НС. Природні загрози, характер їхніх проявів та дії на людей, тварин, рослин, об'єкти економіки.	5,5	-	0,5	5
Тема 5. Техногенні небезпеки та їхні наслідки.	7	1	1	5
Тема 6. Соціально-політичні небезпеки, їхні види та особливості. Соціальні та психологічні чинники ризику. Поведінкові реакції населення у НС.	5,5	-	0,5	5
Тема 7. Менеджмент безпеки, правове забезпечення та організаційно-функціональна структура захисту населення під час ООС та у НС.	5	-	-	5

Тема 8. Перша долікарська допомога при невідкладних станах, що виникають у повсякденні	5	-	2	3
Разом за змістовим модулем 1	45	3	6	36
Тема 9. Загальні питання охорони праці. Основні поняття. Навчання з питань охорони праці	7	1	-	6
Тема 10. Правові та організаційні основи охорони праці. Законодавчі, нормативно-правові акти про охорону праці. Основні принципи державної політики в галузі охорони праці. Основні положення законів України: «Про охорону праці», Кодекс законів про працю та ін. Державне управління охороною праці і громадський контроль за охороною праці.	8	2	-	6
Тема 11. Основи фізіології, гігієни праці та виробничої санітарії у галузі «Інформаційні технології». Умови праці. Небезпечні та шкідливі виробничі фактори.	8	1	1	6
Тема 12. Основи електробезпеки. Дія електричного струму на організм людини: термічна, електролітична, біологічна. Причини і види електротравм. Особливості враження електрострумом. Система електро-захисних заходів та засобів, способи визволення потерпілого від дії електроструму.	7	-	1	6
Тема 13. Основи пожежної та вибухонебезпеки. Основні причини виробничих пожеж. Класифікація пожеж. Небезпечні та шкідливі чинники пожеж. Система захисту від пожеж. Правила пожежної безпеки в Україні. Засоби пожежогасіння.	8	-	2	6
Тема 14. Поняття про виробничий травматизм та професійні захворювання. Види. Профілактика травматизму. Основні причини виробничого травматизму і професійних захворювань.	7	1	-	6
Разом за змістовим модулем 2	45	5	4	36
Усього годин	90	8	10	72

5. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Не передбачені

6. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Людина як елемент системи: людина-середовище-діяльність. Надбання навичок визначення основних властивостей уваги (стійкість, об'єм уваги і зосередженість).	1
2	Ризик як фактор безпеки. Формування вмінь визначення ступеня ризику у НС.	1
3	Стан і сучасні проблеми техногенного та антропогенного забруднення навколишнього середовища. Надбання навичок визначення ступеня забруднення навколишнього середовища.	1
4	Природні та техногенні НС, Психологічні аспекти БЖД. Формування вмінь щодо визначення алгоритмів поведінки у	1

	різноманітних надзвичайних ситуаціях. Уміння приймати рішення та брати відповідальність на себе.	
5	Перша долікарська допомога при невідкладних станах, що виникають у повсякденні. Відпрацювання навичок надання долікарської допомоги потерпілим при нещасних випадках	2
6	Основи фізіології та гігієни праці. Аналіз мікроклімату навчальних приміщень. Перевірка психофізіологічних характеристик робітників: методики, тести, профпридатність.	1
7	Аналіз електробезпеки виробничого приміщення, вибір заземлювальних пристроїв, наявність знаків безпеки та сигнальної розмітки.	1
8	Основи пожежної та вибухонебезпеки. Оцінка часу евакуації персоналу з виробничих приміщень у разі пожежі. Вибір типів та визначення необхідної кількості первинних засобів пожежогасіння.	2
Всього годин		10

7. ТЕМИ ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ – не передбачено

8. ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

8.1. Завдання для самостійної роботи студентів

Самостійна робота студентів під час вивчення даної дисципліни включає теоретичну підготовку з окремих тем, що вивчаються самостійно.

8.2. Місце виконання самостійної роботи

Самостійна робота студента над засвоєнням навчального матеріалу виконується у бібліотеці, навчальних аудиторіях і лабораторіях, комп'ютерних класах, а також у домашніх умовах.

№ з/п	Назва теми самостійної роботи	Кількість годин
1	Культура безпечної життєдіяльності як елемент загальної культури, що реалізує захисну функцію людства	4
2	Гомеостаз як особливий механізм захисту організму людини. Біоритми людського організму. Функціональний стан оператора	5
3	Ризик як фактор небезпеки. Побудова дерева ймовірності небезпечної події.	4
4	Небезпечні гідрологічні процеси і явища, геологічні процеси і явища. Загальна характеристика особливо небезпечних хвороб. Інфекційні захворювання тварин і рослин.	5

5	Фізичні небезпечні фактори середовища. Захист приміщень від проникнення радіоактивних речовин. Захист приміщень від проникнення токсичних аерозолів.	5
6	Соціальні аспекти БЖД. Психологічні фактори, що впливають на безпеку життєдіяльності людини.	5
7	Загальні норми законодавства, підзаконних актів, стандарти і технічні умови, технічні і адміністративні регламенти, що регламентують принципи і механізми регулювання безпеки, зниження ризиків і пом'якшення наслідків НС.	5
8	Види уражень організму: опіки, обмороження, отруєння, удушення, теплові удари, механічні uszkodження, струс мозку, утоплення, укуси комах та тварин, клінічна смерть. Кровотечі. Види, ознаки, перша допомога. Обробки ран при механічних uszkodженнях. Опіки. Види, ознаки, перша допомога. Обмороження. Види, ознаки, перша допомога. Переломи. Види, ознаки, перша допомога. Правила накладання шин при переломах. Використання підручних засобів	3
9	Основні поняття про Охорону праці. Історичні відомості про розвиток дисципліни «Основи охорони праці». Аналіз суб'єктів та об'єктів охорони праці. Загальні питання охорони праці. Законодавчі, нормативні акти про охорону праці. Основні принципи державної політики в галузі охорони праці. Основні положення законів України: «Про охорону праці», Кодекс законів про працю та інші. Нормативно-правові акти з охорони праці (НПАОП): визначення, основні вимоги та ознаки. Структура НПАОП. Реєстр НПАОП. Стандарти в галузі охорони праці. Система стандартів безпеки праці (ССБП). Міждержавні стандарти ССБП. Національні стандарти України з охорони праці. Санітарні, будівельні норми, інші загальнодержавні документи з охорони праці.	6
10	Структура, основні функції і завдання управління охороною праці в організації. Служба охорони праці підприємства. Статус і підпорядкованість. Основні завдання, функції служби охорони праці. Структура і чисельність служб охорони праці. Права і обов'язки працівників служби охорони праці. Громадський контроль за станом охорони праці в організації. Уповноважені найманими працівниками особи з питань охорони праці, їх обов'язки і права. Комісія з питань охорони праці підприємства. Основні завдання та права комісії. Регулювання питань охорони праці у колективному договорі.	6
11	Основи фізіології, гігієни праці та виробничої санітарії. Психофізіологічні вимоги до умов праці: Психологічні, фізіологічні, технічні. Система “Людина-машина”. Ергономіка. Санітарно-гігієнічні вимоги до показників шуму, вібрації, опромінення, освітлення, вентиляції. Радіаційна безпека. Дія токсичних та отруйних речовин, загальні заходи попередження отруєнь.	6
12	Основи електробезпеки. Система електрозахистних заходів та засобів, способи визволення потерпілого від дії електроструму.	6
13	Основи пожежної та вибухонебезпеки. Основні причини пожеж. Правила пожежної безпеки в Україні. Закон «Про пожежну безпеку».	6
14	Поняття про виробничий травматизм та професійні захворювання. “Положення про розслідування та облік нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на підприємствах, в організаціях”.	6
	Разом	72

До самостійної роботи відноситься: підготовка до лекцій, практичних занять; написання рефератів, опрацювання та підготовка відеоматеріалів, робота в мережі Інтернет, складання тестів, кросвордів, ситуаційних завдань тощо.

9. ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНЕ ЗАВДАННЯ

не заплановане

10. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Заняття із дисципліни проводяться у формі: лекцій з використанням наочних матеріалів, посібників, мультимедійних технологій; практичних занять; самостійної роботи з основною та додатковою літературою, періодичними виданнями, джерелами в інтернеті.

Серед методів навчання використовуються: словесні (пояснення, розповідь, інструктажі, ситуативне моделювання, ситуативне навчання, оксфордські дебати, мозковий штурм, аналіз відео- і фотоматеріалів, обмін думками, захист доповідей тощо); наочні (демонстрування, мультимедійні презентації); практичні (ділові (рольові) ігри, розв'язання ситуаційних задач, аналіз статистичних даних, метод проектів, відпрацювання практичних навичок тощо) методи.

11. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Усний (бесіда, захист рефератів, захист проектів, доповідь, повідомлення, коментар конспекту); письмовий (самостійна робота за варіантами, виконання різнорівневих завдань, заповнення таблиць, складання схем, розв'язання задач, виконання вправ); тестовий (за закритими тестами, відкритими тестами, тестами на співставлення, на встановлення послідовності, на пошук помилки, ілюстровані тести, ситуативні задачі); самоконтроль та взаємоконтроль (рецензування відповіді, самооцінка письмової роботи)

Поточне тестування студентів здійснюється:

- тест-контролем знань з кожного змістового модуля, розрахункові та ситуаційні завдання;
- робота під час занять: участь у дискусіях, обговореннях, дебатах, обговореннях тощо.
- оцінювання практичних навичок.
- оцінювання виконання самостійної роботи студентів (реферат, відеореферат, проект тощо).

Підсумкова оцінка отримується студентом за результатами всіх видів контролю та результатів підсумкового письмового тесту.

12. ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Теоретичні основи БЖД: поняття, мета і задачі.
2. Природне середовище: основні компоненти, їх коротка характеристика.
3. Кругообіг речовин у біосфері. Екологічні фактори. Техносфера та ноосфера.
4. Виробниче середовище та його роль у безпеці життєдіяльності.
5. Виробничі фактори. Перелічити та охарактеризувати їх значення і наслідки впливу. Професійні хвороби.
6. Дія хімічних речовин на організм людини. Класифікація за впливом на різні системи, органи.
7. Побутове середовище та його роль у безпеці життєдіяльності.
8. Основні джерела забруднення навколишнього середовища в Україні, Одесі та області.
9. Проблема відходів: вплив на навколишнє середовище, знешкодження та використання відходів.
10. Значення та отримання екологічно чистих видів енергії: геотермальної, сонячної, вітрової, океанічної, хвильової, біологічної енергії та ін.
11. Виживання людини в екстремальних умовах навколишнього середовища.
12. Ризик, як чинник небезпеки. Аксиома про потенційну небезпеку. Розрахунок ризику.
13. Допустимий світовий ризик. Концепція ризику: його оцінка та управління.
14. Фізіологічні особливості людини. Будова, властивості та характеристика аналізаторів людини. Закон Вебера-Фехнера. Його практичне використання.
15. Раціональне та здорове харчування.
16. Психологічні аспекти безпеки життєдіяльності. Адаптаційний синдром. Тривожність.
17. Атрибути, риси та якості людини: темперамент, інтелект, характер, пам'ять, емоції та ін..
18. Соціальні небезпеки. Види (класифікація). Коротка характеристика.
19. Згубні звички та соціальні хвороби, їх профілактика.
20. Типи пожеж, шляхи їх попередження та ліквідації. Правила поведінки під час пожежі.
21. Правові та організаційні основи безпеки життєдіяльності. Єдина державна система попередження і дій у надзвичайних ситуаціях.
22. Причини виникнення та класифікації надзвичайних ситуацій.
23. Коротка характеристика можливих стихійних лих, аварій та катастроф на території України.
24. Коротка характеристика можливих стихійних лих, аварій та катастроф на території Одеси та області, а також в місці знаходження ОНУ.
25. Надзвичайні ситуації техногенного характеру.
26. Надзвичайні ситуації природного характеру.
27. Надзвичайні ситуації соціально-політичного характеру.
28. Основні характеристики іонізуючих випромінювань. Природні та штучні джерела радіації. Одиниці виміру радіоактивних випромінювань.
29. Біологічна дія іонізуючого випромінювання. Променева хвороба.

30. Радіаційна безпека. Профілактика радіаційного ураження.
31. Запобігання надзвичайним ситуаціям та організація усунення їх наслідків.
32. Засоби та способи захисту населення у надзвичайних ситуаціях.
33. Сигнали оповіщення та їх значення для безпеки людини. Дія населення за сигналами оповіщення.
34. Захисні споруди: сховища, протирадіаційні укриття. Основні вимоги, яким мають відповідати сховища.
35. Засоби індивідуального захисту людини.
36. Евакуаційні заходи захисту населення.
37. Загальні принципи надання першої медичної допомоги при різних видах травм.
38. Ознаки клінічної смерті. Правила проведення реанімаційних заходів.
39. Види кровотеч. Перша медична допомога при кровотечах.
40. Види переломів кісток. Перша медична допомога при переломах.
41. Види та ступені опіків. Перша медична допомога при опіках.
42. Ступені відмороження. Перша медична допомога при відмороженнях.
43. Перша медична допомога при задусі та утопленні.
44. Допомога тим, хто опинився у завалі. Синдром тривалого здавлювання, перша медична допомога.
45. Перша медична допомога при ураженні електричним струмом або блискавкою.
46. Перша медична допомога при радіаційних ураженнях.
47. Перша медична допомога при отруєннях (харчових, отруєннях хімічними речовинами).
48. Види алергічних реакцій та перша медична допомога при них.
49. Перша медична допомога при укусах тваринами або комахами.
50. Поняття охорони праці. Нормативно-правова база.
51. Право працівника на охорону праці. Основні положення Закону України «Про охорону праці».
52. Закон «Про колективні договори, погодження». Роль колективного договору в забезпеченні прав та соціальних гарантій працівників.
53. Кодекс законів про працю. Задачі кодексу. Перерахувати розділи, в яких знаходяться питання правового регулювання охорони.
54. Трудовий договір. Погодження. Види. Обов'язки працівника. Особлива форма трудового договору. Особливості, відмінності.
55. Суспільний контроль над охороною праці, повноваження.
56. Повноваження органів державного нагляду та контролю над ОП.
57. Відповідальність, обов'язки роботодавця в дотриманні законодавства про ОП.
58. Положення «Про медичні огляди працівників».
59. Правила внутрішнього розпорядку.
60. Ритм праці (монотонність, втома, емоційні перевантаження тощо).
61. Трудова дисципліна, виробнича дисципліна.
62. Фази працездатності. Режим праці та відпочинку.
63. Охорона праці жінок та неповнолітніх.

64. Охорона праці інвалідів.
65. Пільги та компенсації за важкі та шкідливі умови праці.
66. Гігієна праці та виробнича санітарія. Небезпечні та шкідливі фактори виробництва. Види, ознаки, приклади.
67. Небезпечні та шкідливі фізичні фактори. Характеристика, вплив на організм.
68. Небезпечні та шкідливі хімічні фактори. Характеристика, вплив, захист.
69. Небезпечні та шкідливі біологічні фактори виробництва. Характеристика, вплив на організм.
70. Психофізіологічні фактори виробництва.
71. Шум, вібрація. Вплив на організм людини. Заходи та засоби захисту.
72. Освітлення. Види охарактеризувати.
73. Шкідливі газовиділення, паровиділення. Вплив на організм, захист.
74. Випромінювання, види, особливості. Вплив на організм, захист.
75. Метеоумови виробничих приміщень.
76. Травматизм, означення. Заходи боротьби з виробничим травматизмом.
77. Характерні причини пожеж, вибухів на виробництві.
78. Професійні захворювання, означення, види, приклади.
79. Функції, склад, права комісії по розслідуванню нещасних випадків.
80. Комісія по розслідуванню важких, групових, смертельних нещасних випадків.
81. Гострі професійні захворювання. Найбільш типові та їх характеристика.
82. Хронічні професійні захворювання: означення, причини, приклади.
83. Класифікація пожеж. Заходи та засоби пожежогасіння, принцип дії.
84. Надання першої допомоги постраждалим від пожежі, вибуху.
85. Статична електрика. Захист.
86. Особливості ураження електричним струмом. Основні причини ураження електричним струмом.
87. Види ураження електричним током. Характеристика.
88. Заходи першої допомоги ураженим електричним струмом.
89. Захисне заземлення, захисне занулення. Електричні удари. Характеристика.
90. Ергономічні вимоги до умов праці.
91. Положення про розслідування та облік нещасних випадків, професійних захворювань та аварій. Мета та задачі.
92. Порядок розслідування нещасних випадків, профзахворювань та аварій, мета розслідування, терміни, оформлення результатів розслідування.
93. Електроофтальмія, електрична металізація шкіри, інші електроураження.
94. Робоче місце, визначення. Основні вимоги до організації робочого місця.
95. Принципи розташування органів управління в робочому просторі. Основні принципи.

13. Розподіл балів, які отримують студенти Критерії та шкала оцінювання: національна та ECTS

Реалізація основних завдань контролю знань здобувачів вищої освіти в ОНУ досягається системними підходами до оцінювання та комплексністю застосування різних видів контролю. Згідно з діючою в університеті системою комплексної діагностики знань здобувачів вищої освіти, з метою стимулювання планомірної та систематичної навчальної роботи, оцінка знань здійснюється за 100-бальною системою, яка переводиться відповідно у національну шкалу («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно») та шкалу європейської кредитно-трансферної системи (ЄКТС –А, В, С, D, E, FX, F).

За системою ОНУ	За шкалою ECTS	За національною системою	Критерії оцінювання
90-100	A	5 (відмінно)	Повно та ґрунтовно засвоїв всі теми навчальної програми вміє вільно та самостійно викласти зміст всіх питань програми навчальної дисципліни, розуміє її значення для своєї професійної підготовки, повністю виконав усі завдання кожної теми поточного, періодичного та підсумкового контролю.
85-89	B	4 (дуже добре)	Недостатньо повно та ґрунтовно засвоїв окремі питання робочої програми. Вміє самостійно викласти зміст основних питань програми навчальної дисципліни, виконав завдання кожної теми поточного, періодичного та підсумкового контролю.
75-84	C	4 (добре)	Недостатньо повно та ґрунтовно засвоїв деякі теми робочої програми, не вміє самостійно викласти зміст деяких питань програми навчальної дисципліни. Окремі завдання кожної теми поточного та періодичного контролю виконав не повністю.
70-74	D	3 (задовільно)	Засвоїв лише окремі теми робочої програми. Не вміє вільно самостійно викласти зміст основних питань навчальної дисципліни, окремі завдання поточного контролю кожної теми та періодичного контролю не виконав.
60-69	E	3 (достатньо)	Засвоїв лише окремі питання робочої програми. Не вміє достатньо самостійно викласти зміст більшості питань програми навчальної дисципліни. Виконав лише окремі завдання кожної теми та періодичного контролю в цілому.
35-59	FX	2 (незадовільно)	Не засвоїв більшості тем робочої програми не вміє викласти зміст більшості основних питань навчальної дисципліни. Не виконав більшості завдань кожної теми, періодичного та підсумкового контролю в цілому.
0-34	F	2 (незадовільно)	Не засвоїв програми навчальної дисципліни, не вміє викласти зміст жодної теми навчальної дисципліни, не виконав періодичного контролю, з обов'язковим повторним вивченням дисципліни.

Рівень знань студента оцінюється за 100–бальною шкалою. Наведена таблиця визначає питому вагу оцінки з кожного модуля у загальній оцінці по дисципліні.

Поточне тестування та самостійна робота														Підсум- ковий тест	Сума
Змістовий модуль № 1									Змістовий модуль № 2						
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	Реферат	T9	T10	T11	T12	T13	T14	100
25								5	30					40	100

T1, T2 ... T14 – теми змістових модулів

14. Методичне та матеріально-технічне забезпечення

Методичне забезпечення: мультимедійний супровід матеріалів лекцій та практичних занять.

1. Методичні рекомендації:

1. Теоретичні та практичні підходи до безпечної життєдіяльності : метод. рек. / О. І. Бурденюк [та ін.] ; за заг. ред. С. П. Гвоздій ; ОНУ ім. І.І. Мечникова, Біол. ф-т, Каф. медичних знань та безпеки життєдіяльності . Одеса : Букаєв В. В., 2016. 389 с. Режим доступу: <http://opac.lib.onu/metodichki/bio/BZD.pdf>, обмежений (Дата звернення: 13.06.2016) . – Електронна копія видання доступна тільки в ч/з бібліотеки ОНУ.

2. Теоретичні та практичні підходи до безпечної життєдіяльності : метод. рек. / О. І. Бурденюк [та ін.] ; за заг. ред. С. П. Гвоздій ; ОНУ ім. І.І. Мечникова, Біол. ф-т, Каф. медичних знань та безпеки життєдіяльності . – Одеса : Букаєв В. В., 2016 . – 282 с. (друк. видання – 2 примірники у бібліотеці).

3. Іванова І. В., Заплатинський В. М., Гвоздій С. П. Безпека життєдіяльності: навчально-контролюючі тести. Навч.-метод. пос. для студ. вищих навч. закладів / І. В. Іванова, В. М. Заплатинський, С. П. Гвоздій 2-ге вид., переробл. та доповн. Одеса: Видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2009. 161 с.

4. Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи студентів з дисциплін «Основи охорони праці» та «Охорона праці в галузі» (інформаційний пакет методичних матеріалів) / І.В. Іванова, М.О. Неівестний, Г.І. Стенпковська, С.П. Гвоздій. У 2-х частинах. Частина 1. Трудові правовідносини. Зразки документів. Одеса: Видавництво Одеської національний університет, 2011. 36 с.

5. Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи з **ОХОРОНИ ПРАЦІ** для студентів усіх спеціальностей / І.В. Іванова, М.О.

Неівестний, Г.І. Стенпковська, Т.І. Шапкіна, О.І. Бурденюк. Одеса: Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, 2008. 32 с.
<http://fs.onu.edu.ua/clients/client11/web11/metod/bio/praktika.pdf>

6. Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи з дисципліни „БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ" ДЛЯ СТУДЕНТІВ УСІХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ТА ФОРМ НАВЧАННЯ / І.В. Іванова, С.П. Гвоздїй, Є.С. Майданюк, А.Г. Козикін, О.С. Багаєва, Л.М. Поліщук. Одеса: ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені І.І. Мечникова, 2009. 32 с.
<http://fs.onu.edu.ua/clients/client11/web11/metod/bio/ivanova.pdf>

7. Методичні вказівки з курсу «Інфекційні та тропічні захворювання» для студ. хім. та біол. фак. ден. та заоч. форм навчання / І. В. Іванова, С. П. Гвоздїй, О. С. Багаєва, Є. С. Майданюк; ОНУ ім. І. І. Мечникова, Біол. фак. Одеса: Одеський нац. ун-т, 2010. 36 с. Режим доступу:
<http://fs.onu.edu.ua/clients/client11/web11/metod/bio/IvanivaGvozdiy.pdf>

8. Тестові завдання для модульного та підсумкового контролю знань з дисциплін «Основи охорони праці» та «Охорона праці в галузі" (для студентів усіх спеціальностей та форм навчання) / Іванова І.В., Неівестний М.О., Стенпковська Г.І., Шапкіна Т.І. Одеса, 2007. 31 с. Режим доступу:
http://fs.onu.edu.ua/clients/client11/web11/metod/bio/ohrana_truda.pdf

9. Гвоздїй С. П. Збірник ситуаційних завдань з охорони праці: Практикум для студентів гуманітарних і природничих спеціальностей закладів вищої освіти України / С. П. Гвоздїй, Г. І. Стенпковська. Одеса: Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2019. 180 с.

10. Гвоздїй С. П. Домедична допомога у надзвичайних ситуаціях: поранення, переломи, вивихи: Методичні рекомендації до практичних занять та самостійної роботи з дисциплін «Медико-санітарна підготовка», «Основи медичних знань», «Безпека життєдіяльності та основи охорони праці», «Цивільний захист» для студентів усіх спеціальностей та форм навчання / С. П. Гвоздїй, Л. М. Поліщук. Одеса: Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2019. 48 с.

11. Гвоздїй С. П. Формування вмінь визначення ступеня ризику у надзвичайних ситуаціях: Методичні вказівки до практичних занять з дисципліни «Безпека життєдіяльності та основи охорони праці» для студентів усіх спеціальностей денної та заочної форм навчання / С. П. Гвоздїй, Т. І. Шапкіна. – Одеса: Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2019. 32 с.

12. Гвоздїй С. П. Основи фізіології, гігієни праці та виробничої санітарії. Частина 1. Санітарно-гігієнічні вимоги до показників шуму. Дія шуму на організм і здоров'я людини: Методичні вказівки до практичних занять з дисципліни «Безпека життєдіяльності та основи охорони праці» для студентів усіх спеціальностей та форм навчання / С. П. Гвоздїй, О. В. Устянська Одеса: Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2019. 32 с.

13. Гвоздїй С. П. Рациональне та здорове харчування: методичнї вказівки до практичних занять з дисциплїн «Безпека життєдїяльностї та основи охорони працї», «Валеологїя», «Основи медичних знань» для студентів усїх спеціальностей денної та заочної форм навчання / С. П. Гвоздїй, Т. І. Шапкіна. Одеса: Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2019. 36 с.

14. Проблеми здорового способу життя у питаннях та відповідях. Методичнї рекомендації. / Іванова І.В., Гвоздїй С.П., Багаєва О.С., Бурденюк О.І., Козикін А.Г., Неїзвестний М.О., Стенпковська Г.І., Шапкіна Т.І., Ямпольський М.П. Одеса, 2005. 38с.

2. Ілюстративний матеріал: слайди, таблиці, презентації. Журнали «Надзвичайна ситуація +», «Охорона працї» (підписка з 2002 року до 2019 року).

Матеріально-технічне забезпечення: мультимедійний проєктор, автомобільнї аптечки, респіратори, тренажер для серцево-легеневої реанімації, шини, джгути, ноші, дозиметр «Терра», громадянські протигазі ГП5, ГП7, респіратори.

15. Рекомендована література

Основна

1. Безпека життєдїяльностї : підруч. для студ. ВНЗ освітніх рівнів "неповна вища освіта" та "базова вища освіта" всїх спец. / О. І. Запорожець [та ін.]. Київ : Центр учбової літ. (ЦУЛ), 2013. 447 с.

2. Безпека життєдїяльностї: підручник / О.І. Запорожець, Б.Д. Халмурадов, В. І. Применко та ін.. 2-ге вид. Київ : Центр учбової літератури, 2017. 448 с.

3. Березуцький В.В., Васьковець Л.А., Вершинїна Н.П. та ін. Безпека життєдїяльностї: Навчальний посібник / За ред.. проф. В.В. Березуцького. Х.: Факт, 2005. 348 с.

4. Бойко М.Д. Трудове право України: навч. посіб. 3-тє вид. перероб. та доп. / М.Д. Бойко К. Центр учбової літератури, 2014. 392 с.

5. Желїбо Євген Петрович. Безпека життєдїяльностї : навч. посіб. для студ. ВНЗ / Є. П. Желїбо, Н. М. Заверуха, В. В. Зацарний ; за ред.: Є. П. Желїбо. 7-ме вид. Київ : Каравела, 2014. 342 с.

6. Запорожець Олександр Іванович Безпека життєдїяльностї підручник для студ. вузів освітніх рівнів "неповна вища освіта" та "базова вища освіта" всїх спец. К. : Центр учбової літ., 2013

7. Зеркалов Д.В. Безпека життєдїяльностї: навчальний посібник / Д.В. Зеркалов. К.: Основа, 2016. 267с.

8. Катренко Л.А., Кїт Ю.В., Пістун І.П. Охорона працї. Курс лекцій. Практикум: навч. посіб. / Л.А. Катренко, Ю.В. Кїт, І.П. Пістун Суми: Університетська книга, 2009. 540 с.

9. Коновалова О. В. Охорона працї. Практикум: навч. посіб. / О.В. Коновалова К.: Центр учбової літератури 2015. 98 с.

10. Конституція України. Основний закон. К., 1996.
 11. Михайлюк В.О., Халмурадов Б.Д. Цивільна безпека: Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2008, 158 с.
 12. Мохняк С.М., Дацько О.С., Козій О.І., Романів А.С., Петрук М.П., Скіра В.В., Васійчук В.О., Безпека життєдіяльності. Навчальний посібник. Львів. Видавництво НУ "Львівська політехніка", 2009. 264 с.
 13. Навчально-методичний посібник для самостійної роботи та практичних занять з навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності»/ О.Д. Малько, А.Ф. Лазутський, В.А. Молодцов, А.В. Писарєв. Х.: Нац. юрид. акад. України, 2012. 86 с.
 14. Охорона праці (Законодавство. Організація роботи) : Навч. посіб. / За заг. ред. к.т.н., доц. І. П. Пістуна. Львів: "Тріада плюс", 2010. 648 с.
 15. Охорона праці [навч. посіб.] / З.М. Яремко, С.В. Тимошук, О.І. Третяк, Р.М. Ковтун ; за ред. проф. З.М. Яремка. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2010. 374 с.
 16. Русаловський А. В. Правові та організаційні питання охорони праці : навч. посіб. 4-те вид., допов. і перероб. К.: Університет «Україна», 2009. 295 с.
 17. Теоретичні та практичні підходи до безпечної життєдіяльності: [метод. рек.] / О. І. Бурденюк, С. П. Гвоздій, Л. Я. Глінська та ін.; За загальною редакцією С. П. Гвоздій. Одеса : Видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2016. С. 27-56.
 18. Яким Р.С. Безпека життєдіяльності. Навч. посіб. Львів: Видавництво "Бескид Біт", 2005. 304 с.
 19. Яремко З.М. Безпека життєдіяльності. Навчальний посібник. Львів. Видавничий центр ЛНУ ім.. Ів. Франка, 2005.301 с.
- Додаткова**
20. Безпека життєдіяльності: Навч. посіб. / О.С. Баб'як, О.М. Сітенко, І.В. Ківа та ін. Х.: Ранок, 2000. 304 с.
 21. Заплатинський В. М. Полімовний тлумачний словник з безпеки. Підручник. К.: Центр учбової літератури, 2009. 120 с.
 22. Концепція освіти з напрямку "Безпека життя і діяльності людини" / В.О.Кузнецов, В.В. Мухін, О.Ю. Буров та ін. // *Інформаційний вісник. Вища освіта*. К.: Вид-во наук.-метод. центру вищої освіти МОНУ, 2001. № 6. С. 6-17.
 23. Кулалаєва Н.В., Михайлюк В.О., Халмурадов Б.Д., Ручні та пересувні засоби пожежогасіння: основні типи, будова та безпечне використання. Навчальний посібник. Київ, 2011. 189 с.
 24. Кулешов Н.І., Уваров Ю.В., Олейник Є.Л., Пустомельник В.П., Єгурнов Ф.І. Пожежна безпека будівель та споруд. Харків, 2004. 271 с.
 25. Літвак С. М., Михайлюк В. О. Безпека життєдіяльності. Навч. посібник. Миколаїв. ТОВ "Компанія ВІД". 2001. 230 с.
 26. Охорона праці (Законодавство. Організація роботи) : Навч. посіб. / За заг. ред. к.т.н., доц. І. П. Пістуна. Львів: "Тріада плюс", 2010. 648 с.

27. Охорона праці (практикум): Навч. посіб. / За заг. ред.. к.т.н., доц.. І. П. Пістуна. Львів: «Тріада плюс», 2011 436 с.
28. Охорона праці та промислова безпека :Навч. посіб. /[К. Н. Ткачук, В. В. Зацарний, Р. В. Сабарно, С.Ф. Каштанов, Л. О. Мітюк, Л. Д. Третьякова, К. К.Ткачук, А. В. Чадюк] За ред. К. Н. Ткачука і В. В. Зацарного. К.: 2009 с.
29. Правознавство. Практикум / За заг. ред. С.М. Тимченко, Т.О.Коломоєць Суми: ВТД «Університетська книга». 2007. 219 с.
30. Халмурадов Б.Д. Безпека життєдіяльності. Перша допомога в надзвичайних ситуаціях: Навч.посіб. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 138 с.

16. Інформаційні ресурси

1. [Верховна Рада України](http://www.rada.kiev.ua) - <http://www.rada.kiev.ua>
2. Офіційне інтернет-представництво Президента України <http://www.president.gov.ua/>
3. Кабінет Міністрів України <http://www.kmu.gov.ua/>.
4. Міністерство освіти і науки України <http://www.mon.gov.ua>, www.osvita.com.
5. Міністерство екології та природних ресурсів України <http://www.menr.gov.ua/>.
6. [Державна служба України з питань надзвичайних ситуацій](http://www.dsns.gov.ua/) <http://www.dsns.gov.ua/>.
7. Рада національної безпеки і оборони України <http://www.rainbow.gov.ua/>.
8. Постійне представництво України при ООН <http://www.uamission.org/>.
9. Північноатлантичний альянс (НАТО) <http://www.nato.int/>.
10. Норми радіаційної безпеки України (НРБУ-97). - Київ: Відділ поліграфії Українського центру Держсанепіднагляду МОЗ України, 1998. - 125 с.
11. Про охорону праці: Закон України. – К., 2006.
12. Про захист людини від впливу іонізуючих випромінювань: Закон України від 14 січня 1998 р. – К., 1998.
13. Про охорону здоров'я: Закон України. – К., 1992.
14. Офіційний сайт Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України. - <http://www.social.org.ua>
18. Державна служба України з питань праці - <http://dsp.gov.ua/>